

*Соціально-побутові
оповідання та новели*

ОБМАНУТІ НАДІЇ

Наталя вихором залетіла на подвір'я і лише коли побачила на порозі неньку, зупинилася. Її груди розпирала радість і вона хотіла якнайшвидше нею поділитися. Гафія давно не бачила доньку такою збудженою і задоволеною. Щоб не мучитися у здогадах, запитала:

— Невже літню зарплатню видали?

— Ай, мамо, вам лише гроші на думці, — невдоволено фиркнула Наталя. — Є речі важливіші й не менш вагомі. Ви, напевне, забули, куди я сьогодні їздила?

— Чого б це я мала забути? Але не думала, що від родичів ти можеш якусь добру новину привезти. Вони завжди даються чути лише тоді, коли їм щось треба.

Гафія пропустила доньку до хати й почовгала слідом. Усмішка з Наталиного лица спала, але очі випромінювали радість і приховати її було важко.

— Тебе там хоч нагодували, чи як завжди? — запитала мати і, не чекаючи відповіді, пішла розігрівати борщ. Сподівалася, що, вгамувавши голод, донька поділиться з нею своєю радістю.

Наталя дорогою додому тішилась, що її заповітна мрія мати свою дитину нарешті збудеться, а тепер міркувала, як про це сказати мамі. У неї ж хворе серце, то як би ця новина не розхвилювала її.

...Невелике село було розташоване на мальовничих берегах Стрипи. Гафія народилася незадовго до того дня, коли радянські війська з визвольною місією прийшли в Галичину та чи не одразу почали встановлювати свої порядки. Молоде подружжя на кількох отриманих у посарморгах поля щойно почало господарювати. Селяни, невдоволені польським пануванням, надіялися, що радянська

влада, відповідно до проголошених політичних гасел, дозволить їм стати справжніми господарями на своїй землі. Та вже з перших місяців правління московітів батько після зборів приніс Марії, матері новонародженої Гафійки, невітшну новину:

— Даремно ми тішилися, зустрічаючи визволителів.

— Може, то лише балачки, — засумнівалася дружина. До неї новина про розкуркулення заможних селян долетіла швидше, ніж Андрій повернувся.

— Зачитували на сходці імена тих, у кого найбільше поля і багато худоби. Нам статками не рівнятися до них, але відомо, що апетит приходить під час їжі, — розмірковував Андрій. — Боюся, що потім візьмуться за таких, як ми.

— Ми ж не багаті! — скипіла Марія. — Вирощеного збіжжя ледве вистачає, щоб утримувати господарку.

— Кажуть, що землю й худобу заберуть до колгоспу.

— А нас зженуть спати під одну ковдру? Я боюся, Андрійку, злиднів. Ладна працювати день і ніч, лиш би не наймитувати в людей, — зажурено мовила жінка, схрестивши на грудях руки, як до молитви. — Бог такого не допустить.

— Комуністи не вірять в Бога і до молитов вони глухі. Не хвилюйся наперед і пильнуй дитину, щоб не довелось ще на дохторів гроші витрачати, — попросив Андрій, приголубивши дружину.

Побралось подружжя зі спільної згоди за покликом серця. Шанували одне одного і намагалися оберігатись від усяких пліток, які могли внести розбрат у родину. Останні події, що зворохобили людей, нікого не залишали байдужим і заховатися від них не було змоги. В кожній хаті тільки й мови було про розкуркулення. Біднота тішилась, що нарешті їм щось перепаде з панського столу, а заможні селяни стривожилися не на жарг. Не так легко взяти й віддати зайдам чи ледарям своє добро, нажите важкою працею. Не хотіли вірити чуткам, які ураганом перелітали від

хати до хати. Надіялися, що все-таки здоровий глузд пере-
може.

В очікуванні перемін промайнув місяць і під час чергових зборів, що зазвичай проходили після Служби в церкві, підїхав «воронок» з військовими. Один з них зачитав список сільських активістів, і, не давши їм навіть з родиною попрощатися, звелів сідати в машину. Ця подія посіяла страх і паніку серед селян. «Хто той список складав?» — не в одного така думка свердлила мозок.

Найбільшою несподіванкою стала раптова депортація п'яти найзаможніших родин. Лише за кілька годин село втратило найбільш авторитетних і освічених людей.

— Ти досі надієшся, що нас подібне горе обмине? — запитувала Марія чоловіка й хотіла отримати обнадійливу відповідь. Бачила, як він вночі крутиться з боку на бік і важко переводить подих.

— Ми не поїдемо до ведмедів з малою дитиною. Я втечу до лісу, а ти віддаси їм усе, чого вони захочуть. Ми молоді, здорові, ще заробимо собі. Тебе з дитиною не відправлять нікуди, бо яка з тебе користь... — поділився своїми думками Андрій.

— Як же ж я без тебе впораюся? — бідкалася Марія, горнучись до коханого.

— Нас є кілька таких непокірних і ми поїдемо до міста, там легше загубитися. Дасть Бог, довго цей безлад тривати не буде і я повернуся додому.

Ніхто і у страшному сні не міг передбачити, що безлад лише починався...

Звістку про загибель Андрія Марія отримала наприкінці сорок п'ятого, коли війна вже покотилася на Захід. У жінки уже майже зажеврїла надія, що нарешті чоловік повернеться додому. Лісові побратими якоїсь ночі принесли цю страшну новину і лише сказали, біля котрого села можна знайти братське поховання вояків.

Не ходила.

Не шукала.

Пригортала донечку до грудей і дякувала Богові, що залишив спогад про втрачене кохання. Не одна вона у селі вдова. В інших по кілька дітей залишилося на руках, їх треба годувати і виховувати. Все робила для того, щоб її Гафійка не почувалася сиротою.

Минали роки.

Вже й на Гафійку почали хлопці заглядатися. Не було у дівчини батька, але Марія виховала її ввічливою і працелюбною. В колгоспі у ланці, яка вирощувала цукрові буряки, вона — одна з кращих працівниць. Коли прийшов час виряджати доньку до шлюбу, попросила хрещеного Гафії замінити на церемонії Андрія. Хоч і недовго Марія прожила в парі з милим серцю, але й іншого прийняти до хати не наважилася. Донечку плекала, оберігала від усякого лиха і боялася, що вітчим не зможе її любити так, як рідний батько. Навіть зятеві Василю поставила умову, що віддасть за нього доньку лише тоді, якщо він погодиться жити з ними.

Марії колгосп допоміг хату збудувати, але важка праця з'їдала не тільки тіло, а й душу. Відчувала, що недовго топтатиме ряст і все робила для того, щоби донька залишилася господинею у своїй хаті.

Закоханий у Гафійку Василь на всі умови пристав би, лиш би йому не відмовили. Виріс у багатодітній родині й навіть зрадив, що йому не доведеться будуватися. Влився в нову родину й узявся до роботи. У жінок, які б вони не були спритні, на чоловічу роботу бракує не тільки вміння, а й сили.

Невдовзі Марія відійшла у засвіти, так і не дочекавшись онуків. Гафія народила донечку Наталю аж через рік потому і дуже побивалася, що ненька ніколи не побачить її. Схилившись над колискою, не раз плакала, що маленьке немовля мусить доручати нянечці у садочку, бо нема кому вдома доглянути. Декретна відпустка тривала лише два

з половиною місяці, а цукрові буряки вінками стелилися полем і чекали проривки, повірки — і так до осені, поки солодке золото не доправлять на переробку. Бували роки, що зима припорошувала снігом не тільки урожай на полі, а й замордованих важкою працею людей.

Жінки з ланки нерідко допомагали Гафії, бо багатьом доводилося долати подібні побутові труднощі. В дитячому садку маленьких дітей було мало, тому доглядали їх у групі зі старшими. Належного догляду не було. У багатодітних сім'ях під наглядом бабусь діти бавили одне одного, а Гафія часто водила доньку за собою на роботу.

Василь працював трактористом і також світу Божого не бачив. Влітку — на полі, а взимку ремонтував техніку в холдній майстерні чи й під відкритим небом.

Не скаржилися. Багатьом було непереливки. Не встигнеш рота розтулити, як наступного дня керівництво вже знає і бере на олівець, щоби премію зняти. Колгосп відволікав від сімейних проблем, бо при соціалізмі успішними вважалися лише ті люди, які досягали успіху в суспільній роботі.

В гонитві за нагородами вчасно не помітили, що в Наталочки постава не така, як в інших дітей. Дівчинка голову втягувала в плечі й горбилась, ніби від важкої ноші. Гафія проводила пальцем дитині по хребту, і, не помітивши особливих змін, заспокоювалась.

— Мені здається, що в нашої донечки є якась вада... Та боюся комусь казати, щоб люди не почали прискіпуватися і приглядатися до дитини, — якось повідала вона чоловікові, коли лежали в ліжку.

— Маєш одну дитину й тої не змогла впильнувати! — вибухнув гнівом Василь. — Ще одну медаль хочеш на груди повісити?

— Не кричи! Ти також колгоспну роботу пильнуєш ліпше, ніж свою господарку. А я розриваюся на всі боки і нема часу до лікарні поїхати, — виправдовувалась дружина.

Давно вже хотіла поговорити з ним, та ніяк не наважувалася. Василь дедалі частіше приходив напідпитку з роботи, а з п'яним чоловіком жодних проблем не вирішиш. Він виправдовувався, що промерзає до кісток, тому рятується оковитою. Така проблема була в усіх механізаторів, які працювали разом з ним. Для них це норма, тож протестувати і жалітися не було сенсу. Її не зрозуміли б...

Мовчала. Терпіла. А тепер він дорікнув, що не впильнувала доньку.

— Завтра їдьте до району й нехай лікар подивиться. Вдома нічого не висидиш. Може, то ти сама собі щось нафантазувала і тепер спокою не маєш, — твердо, не підвищуючи голосу, сказав Василь і відвернувся до стіни.

За хвилю голосно захропів, а Гафія все міркувала, як би вранці швидше обійти нехитру господарку і встигнути на машину, яка щодня відвозила робітників до району.

Підійшовши вранці з дитиною на зупинку, де зазвичай збиралися охочі кудись їхати, побачила здивовані погляди односельців.

— Чому вам удома в таку холоднечу не сидиться? — запитав водій, запрошуючи Гафію до кабіни.

— Зубки в донечки болять, то мусимо до лікаря піти. Нехай вирве чи ліки які дасть, — злукавила жінка, бо в селі не встигнеш з рота випустити яку новину, як вона блискавкою вулицями розноситься.

— Через дві години я повертатимусь і якщо встигнете, то заберу вас і відвезу додому, — попередив водій.

Втішена Гафія вийшла біля дитячої поліклініки й поспішила до реєстратури. На щастя, відвідувачів було мало і невдовзі вона вже розповідала лікарці про свої підозри. Жінка поважного віку пильно оглянула Наталочку й, щоб не помилитися в діагнозі, направила до рентгенологічного кабінету зробити знімок хребта.

— А результатів довго чекати, бо за нами скоро машина має заїхати? — запитала Гафія рентгенолога, одягаючи доньку.

— Не менше години, та якщо попросите лікарку, щоб вона прийшла і подивилася знімок мокрим, то буде швидше, — порадив лікар співчутливо.

Гафія вихором влетіла до ортопеда і ледь не на колінах просила пришвидшити перегляд знімка. Лікарка здивовано глянула на неї.

— Вас машина більше хвилює, ніж результат обстеження.

— Що ви! Мене все хвилює, але якщо я не встигну, то потім доведеться до вечора десь вештатися, бо іншого транспорту нема. Сама пішки пішла би, а з дитиною не можу, — виправдовувалася і не спускала страдницького погляду з лікарки.

Лікарка лише зітхнула, та через півгодини пішла в рентген-кабінет і разом з колегою обговорили побачене на знімку.

— Ваша дитина любить молочні страви? — запитала Гафію, щоби краще зрозуміти причину сколіозу. Чи, може, колись дівчинка падала і травмувалася?

— Хіба десь у садочку і мені не сказали... Корови не тримаємо, тому молоко дитина бачить лише там. Якщо п'є... — перелякано відповіла вона, здогадуючись про невтішний вердикт лікарки.

— Нема вас чим потішити... В дівчинки грудний ювенільний сколіоз і, якщо ви не почнете робити правильний масаж і більше годувати її продуктами з великим вмістом кальцію, то може вирости горб. Для дівчинки це стане ще й психологічною травмою.

Вислухавши причину і наслідки неправильного розвитку дитячого хребта, Гафія налякалася. Не запам'ятала медичного терміну назви хвороби, лише, мов цвяшок, в голові вбилося слово «горб». «Солом'яний парубок будь-

яку дівчину засватає, а хто Наталочку захоче взяти за дружину... Що сказати чоловікові, який з нетерпінням чекає на вердикт лікарів? Недоглянула єдину дитину!» — думки, мов чорні круки, довбали в голову.

Повернувшись додому, наштовхнулася на прискіпливий погляд Василя. Побачивши понурену дружину, здогадався, що вона привезла невтішну новину. Поки її не було, він по-господарськи обійшов подвір'я. Гафія, дорікаючи, мала рацію. Вони обоє пильнували колгоспну роботу і занедбали своє обійстя. Грамоти, медалі складали в скриню, щоб колись донька пишалася батьками. Часто харчувалися похапцем, всухом'ятку, бо Гафія не мала часу по півдня на кухні випікати і виварювати. Про своє здоров'я не дбали, та коли це відбилося на дитині, Василь нарешті задумався...

Гафія, не дивлячись чоловікові в очі, показала довідку, написану химерним почерком, а потім, як могла, пояснила діагноз. Чекала крику, матюків і докорів. З Василевих очей сипалися іскри, руки трусилися, він готовий був роздerti виховательок у садочку, дружину і всіх тих, хто міг колись спричинити його дитині травму. Чоловік ухопив картуз і вилетів з хати, на ходу кинувши:

— За це тобі найбільший орден на груди!

Чи ж вона того хотіла? Чому раніше не звернула уваги, коли можна було виправити ваду? Цей невимовний докір залишиться з нею до останнього подиху. Василь став неговірким і байдужим до всього, що відбувалося навколо. Сумною тінню ходила Гафія. Причину такої переміни в поведінці подружжя люди зрозуміли, коли помітили у Наталі незначну фізичну ваду. В повоєнні роки у багатьох родинах росли нездорові діти. Адже то були важкі роки, коли бракувало харчів і ніхто не звертався до лікарів, аж поки хвороба не прив'язувала до ліжка.

Якось при черговому застіллі в майстерні товариш до-рікнув Василеві:

— Як це ви змогли єдину дитину прогавити? Хто її заміж таку візьме?

— А тобі яка гризота?! — злісно обірвав його Василь. — Своїх виродків пильнуй!

Образа за образою призвели до бійки. Цю подію не вдовзі обговорювали в кожній хаті. Василь нагнівався на цілий світ і ще більше приохотився до алкоголю. Частіше брав оковиту додому і попивав потайки від Гафії.

Наталочка ходила вже до п'ятого класу, коли Василь під час весняної культивації ґрунту, перебуваючи під хмелем, перекинувся трактором на косогорі. Товариші витягнули його сильно потовченого і живим до лікарні не довели.

Гафія зі своїм горем і бідою залишилася одна.

Минали роки.

Мати з донькою жили душа в душу. Гафія боялася самотності й постійно просила доньку, щоб та ніколи її не залишала.

— Вчися, дитино, щоб могла сама заробити на шматок хліба, бо заміж тебе не візьмуть, — повчала вона, натикаючись на насторожений погляд доньки.

— Хіба я така потворна? В мене личко гарне, брови рівненькі і зуби не такі, як у Оксани Петльованої, — заперечувала Наталочка, милуючись собою перед великим дзеркалом на дверцятах шафи.

— Люстерко зрадливе. Не вір йому.

— Мамо, хлопці ставляться до мене добре, ніхто не ображає і я не комплекую через свою ваду, — намагалася заспокоїти матір Наталя.

— Товаришувати будуть, але заміж не покличуть, — наполягала Гафія, програмуючи доньці майбутнє.

Наталя успішно закінчила школу, потім педагогічний інститут і повернулася до рідного села вчителькою молодших класів. Дуже любила дітей і вони відповідали їй взаємністю.

Минали роки. Про свою ущербність Наталя почала замислюватися тоді, коли всі її одногрупники й однокласники одружились, а дехто встиг і вдруге. Її брали за куму — хрестити чужих дітей, кликали на різні урочисті події, але жоден чоловік не освідчився їй в коханні. З гіршими фізичними вадами жінки виходили заміж, а її, мов прокляту, доля обминала.

Гафія не заводила з донькою розмови про заміжжя. Чи не хотіла її засмучувати, чи була задоволена таким її становищем, важко було вгадати. Та якось Василева родичка із сусіднього села покликала Наталю в гості та познайомила з удівцем, у якого залишилося двійко дітей. Привітний, але недоглянутий чоловік зацікавив її. Розуміла, що одяг можна поміняти, лиш би порядною людиною був. Перед прийняттям рішення мусила порадитися з матір'ю, бо без неї вона на такий крок не посміла б наважитися.

— Підеш чужих дітей доглядати, а мене залишиш? — перелякалася Гафія.

— Мамо, я заміж хочу. Своєї дитинки хочу. Невже ви того не розумієте? — переконувала, плачучи, донька.

— Йому треба наймички, а в тебе слабке здоров'я. Мого благословення ти не отримаєш! — різко обірвала розмову Гафія, ніби цвяха забила у кришку домовини.

Кілька днів обидві не розмовляли між собою. Побачивши в ліжку матір з перев'язаною головою Наталя зрозуміла, що переконати її не вдасться.

Змирилась. Бракувало сміливості піти матері наперекір. «Мабуть, не судилось у цьому житті побувати мені у шлюбі та народити дітей...» — вкоренилась думка, але мрії Наталя не полишала.

Вона не скаржилася на здоров'я, довгими зимовими ночами обіймала холодну подушку, а тіло горіло бажанням притулитися до чоловіка. Мріяла пережити хоч одну з пристрастей, про які читала в романах. Готова була віддатися коханцеві за першим покликом серця, народити

позашлюбну дитину і не звертати уваги на презирливі погляди односельців.

Хотіла. Мала залицяльників, але привести котрогось додому не могла. Побоялася заслужити славу сільської шльондри.

Час невпинно відраховував дні, місяці та роки... Задоволеною почувалася лише Гафія. Донька пильно доглядала за нею і мати була впевнена, що спокійно доживе віку і помере у своєму ліжку. Чомусь на старість багато людей мріють про такий фінал.

Наталю дедалі частіше мучило передчуття, що вона залишиться самотою і коли зістариться, то не буде кому горнятко води подати. Колеги радили виховати чужу дитину, але шансів нешлюбній жінці отримати дозвіл на всиновлення не було. Кожна мрія розбивалась об людську байдужість і небажання зрозуміти біль самотньої людини.

Ще один шанс доля подарувала Наталі, коли вона вже вийшла на пенсію. Перейшла на іншу роботу і почувалася матеріально забезпеченою людиною. Але для кого це все? Хотіла поділитися з кимось не тільки статками, а й теплом свого серця, турботою.

Кажуть, що Бог не посилає нам випадкових людей. Знову родичка, з якою передзвонювалися лише час від часу, проявила інтерес до долі племінниці. Не пояснювала причини, але уклінно просила приїхати до неї. Не обтяжена особливими клопотами, дочекавшись неділі, Наталя поїхала до сусіднього села. Після того безуспішного сватання за вдівця Наталя почувалася винуватою. Соромно було признатися, що тоді даремно послухала матір і не погодилася піти на чужі діти. Знала від інших, що знайшлася жінка краща за неї, вивела тих дітей в люди і тепер живе в мирі та злагоді з коханим чоловіком.

Чого тільки не передумала дорогою! «Невже знову якось вдівця запропонують? За пияка не піду», — твердо вирішила Наталя.